

Møte torsdag den 8. januar kl. 10

President: Inge Lønnig

Dagsorden (nr. 39):

1. Interpellasjon fra representanten Elsa Skarbøvik til utdannings- og forskningsministeren:

«Evalueringen i forbindelse med Reform 97 konkluderer med at det er særlig behov for endringer på ungdomstrinnet. Det synes som at dette trinnet har fått liten oppmerksomhet. Under forberedelsene av Reform 97 ble det rettet stor oppmerksomhet mot småskoletrinnet på grunn av skolestarten for 6-åringene. Blant annet derfor fikk ikke ungdomstrinnet samme oppmerksomhet, selv om innholdet i Reform 97 omfattet ungdomstrinnet i like stor grad som småskolen. Ungdomsalderen er ofte preget av store omveltninger, som igjen påvirker skolesituasjonen for disse elevene. Det er gjort lite forskning på dette trinnets egenart. Evalueringsrapporten peker på særlige utfordringer for ungdomstrinnet.

Hva vil statsråden gjøre for å øke kompetansen og kunnskapen om dette trinnets egenart?»

2. Referat

Presidenten: Det foreligger en rekke permisjonssøknader:

- Fra representanten Knut *Storberget* om fødselspermisjon i tiden fra og med 12. januar til og med 9. februar.
- Fra representantene Siri Hall *Arnøy*, Heikki *Holmås* og Audun Bjørlo *Lysbakken* om permisjon i tiden fra og med 13. januar til og med 16. januar, alle for å delta i parlamentarikersamling i henholdsvis det fjerde World Parliamentary Forum og i det fjerde World Social Forum, i Mumbai i India.

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknadene behandles straks og innvilges.
2. Følgende vararepresentanter innkalles for å møte i permisjonstiden:
For Akershus fylke: Christian *Holm*
For Hedmark fylke: Grethe G. *Fossum*
For Hordaland fylke: Ragna *Flotve*
For Oslo: Akhtar *Chaudhry*
3. Ragna Flotve innvelges i Lagtinget for den tid hun møter for representanten Audun Bjørlo Lysbakken.

S a k n r . 1

Interpellasjon fra representanten Elsa Skarbøvik til utdannings- og forskningsministeren:

«Evalueringen i forbindelse med Reform 97 konkluderer med at det er særlig behov for endringer på ungdomstrinnet. Det synes som at dette trinnet har fått liten oppmerksomhet. Under forberedelsene av Reform 97 ble det rettet stor oppmerksomhet mot småskoletrinnet på grunn av skolestarten for 6-åringene. Blant annet derfor fikk ikke ungdomstrinnet samme oppmerksomhet, selv om innholdet i Reform 97 omfattet ungdomstrinnet i like stor

grad som småskolen. Ungdomsalderen er ofte preget av store omveltninger, som igjen påvirker skolesituasjonen for disse elevene. Det er gjort lite forskning på dette trinnets egenart. Evalueringsrapporten peker på særlige utfordringer for ungdomstrinnet.

Hva vil statsråden gjøre for å øke kompetansen og kunnskapen om dette trinnets egenart?»

Elsa Skarbøvik (KrF): «Vi lærer ikke for skolen, men for livet», sa den romerske filosofen Seneca for 2 000 år siden.

Karen Blixen sier det slik: «Skolen er ikke livet, og livet innretter seg ikke etter skolen; det er skolen som skal innrette seg etter livet.» Ja, slik kan vi filosofere på begynnelsen av år 2004. I dag er det ungdomsskolen som er tema, men egentlig er det de unge menneskene mellom 13 og 16 år vi snakker om. Skole handler om mennesker og deres liv. St.meld. nr. 29 for 1994-95, Om prinsipper og retningslinjer for tiårig grunnskole – ny læreplan, presiserte at grunnskolereformen skulle bidra til en fornyelse av grunnskolen som innholdsmessig bygger bro mellom barnehage, grunnskole og videregående opplæring. Meldingen betonte at grunnskolens organisering og innhold skulle bygge på prinsippene om progresjon, fag-differensiering og økende faglig fellesstoff med høyere alder, og at hvert trinn skulle ha sitt pedagogiske særpreget. Om 8.–10. klasse står det at den skulle forberede ungdommen for videregående opplæring, og det skulle føres en mer analytisk og kritisk tilnærming til lærestoffet. De bærende prinsipper var likeverdig og tilpasset opplæring for alle. Men dette skulle vise seg å være vanskeligere å realisere enn først antatt, og ny læreplan har ikke ført til noen gjennomgående endring i elevenes prestasjonsnivå. Ungdomstrinnet er karakterisert ved langt mer tradisjonelle strukturer knyttet til fag, tidsbruk og dokumentasjonsformer enn de andre trinnene. Dessuten påpeker evaluering av Reform 97 uklare og utydelige faglige krav. Det virker som om lærerne kvir seg for å stille faglige krav til elevene, særlig på ungdomstrinnet.

Gunn Imsen peker i sin forskning av Reform 97 på at omfanget av tilpasset opplæring har stor tilslutning blant lærerne, men praktiseringen står ikke i samsvar med den.

Lærerne omtaler egen praksis som mer progressiv enn det elevene opplever at den er. Elevmedvirkning er mindre på ungdomstrinnet enn på barnetrinnet. Ungdomstrinnet har mest preg av tradisjonell klasseundervisning. Det har mindre varierte arbeids- og organiseringsmønstre, og elevrollen er mer ensformig. Graden av differensiering, individualisering, tilpasset opplæring og inkludering er mindre på ungdomstrinnet. Individualiseringen fører gjerne med seg at elevene arbeider skriftlig, og det kan gå ut over klassefelleskapet når omfanget blir stort. Flere forskere konkluderer dermed med at behovet for endring er stort på ungdomstrinnet. Nå skal ikke dette være en klagesang over norsk skole, heller ikke over ungdomstrinnet. Jeg vet svært godt at det er mye bra arbeid i skolene. Men vi vil gjerne ha en skole i toppform på alle trinn, og i dag er det derfor ungdomstrinnet som er i søkelyset. Jeg vet også godt at det kommer en ny

stortingsmelding til våren som tar hele grunnopplæringen i nærmere ettersyn.

Å innføre ny læreplan er et stort arbeid og er gjort på nokså forskjellig vis. Det er stor variasjon mellom kommuner og skoler i hvordan de har utført oppgaven. Det slås fast at når det gjelder ungdomstrinnet, har en del skoleeiere ikke klart å engasjere personalet sitt tilstrekkelig verken for å utvikle kvaliteten i skolen eller for å etablere reformen. De skolene som har kommet lengst, synes å ha vært engasjert i nokså omfattende og langsiktig utviklingsarbeid, der hele skolen har vært med. Det er også usikkerhet om definisjonen av de nye arbeidsmåtene som L97 legger vekt på, f.eks. hva tema- og prosjektarbeid betyr. Skoleringen for prosjektarbeid har vært svak, og dessuten meldes det om at læreplanene er svært detaljerte. Da blir det vanskelig med tverrfaglig prosjektarbeid. Etterutdanningen som gikk for seg i forbindelse med Reform 97, har ikke bare vært vellykket. Evalueringen tyder på at tradisjonell etterutdanning ofte ikke fungerer godt nok. Det gjelder også IKT, som jeg tidligere har tatt opp med statsråden.

Når vi vet at læreren er en nøkkelfaktor i forhold til elevenes læringsutbytte, er det viktig å gjøre noe nettopp her. Dersom skolereformer skal ha virkning på lærerens arbeid i skolen, må det satses på oppfølging gjennom skolepraktisk og fagspesifikk etter- og videreutdanning. Skoleeierne må ta på alvor at lærerne gis gode muligheter for dette.

«En lampe som skal lyse for andre, må selv gløde», sier den indiske nobelprisvinneren Tagore, som er sitert i Inge Eidsvågs bok «Læreren». Og hvordan bevarer en lærer gløden? Eidsvåg svarer slik: Ved stadig å være i selvutvikling. Hvordan er en i selvutvikling? Ved stadig å inspireres og lære mer – gjennom møtet med elevene, lesing, kurs, reiser, prosjekter, permisjoner. Hvis ikke jeg som lærer finner lærestoffet og arbeidet meningsfullt, hvordan skal jeg kunne vekke og holde på interessen hos elevene? Jeg tror dette er forutsetningen for all læring. Det ble formulert slik av Augustin for 1600 år siden: «Intet blir forstått, som ikke først er elsket», skriver Eidsvåg videre i boken sin.

Småskoletrinnet fikk mye oppmerksomhet da Reform 97 ble innført, på grunn av 6-åringenes inntogsmarsj i norsk skole. Dette var det mest synlige nye og ble derfor mest fokusert på. Elevene har gått sju år i skolen når de begynner på ungdomsskolen, og de fleste har faktisk ca. sju års studier foran seg etter at 10. klasse er ferdig. Ungdomstrinnet er altså midt i utdanningsløpet. Det er viktig å presisere at dette er en selvstendig del av grunnopplæringen, samtidig som det virker som et bindeledd til videregående opplæring. Når vi vet at nettopp ungdomsalderen er spesiell for ethvert menneskes utvikling, sier det seg selv at opplevelsen av skoletiden nettopp da har mye å si. Ungdomsalderen har sine utviklingstrekk som kan være preget av store omveltninger. Forskning viser at for mye vekt på teori og manglende praktisk opplæring i ungdomsskolen fører til at mange elever mistriives. De mister motivasjonen og tar frustrasjonen ut i uro og bråk. I Sandefjord er det utviklet et prosjekt som heter «Prak-

tisk alternativ opplæring», som skal gi flere elever følelsen av å mestre skolehverdagen i samarbeid med det lokale næringslivet. Dette kan være et eksempel for andre.

Noen elever er utagerende og får derfor mye oppmerksomhet. De innagerende elevene vet vi ikke så mye om. Men felles for de fleste er at de vil bli sett. Det er også en lærers jobb å skape trivsel og gode læringsmiljø. Omsorg blir sett på som en forutsetning for læring. Det er ingen motsetning mellom kunnskapslæreren og omsorgslæreren. Lærere og skoleledere som står sammen og tar ansvar, som er beslutningsdyktige og forutsigbare, som markerer grenser og gir positiv oppmerksomhet, er av avgjørende betydning for elevenes faglige og sosiale utvikling. Slik lærer elevene kjøreregler for mellommenneskelig samkvem, og de blir aktive samarbeidspartnere i å skape et godt og trygt læringsmiljø på skolen.

Lærere opplever seg stort sett som profesjonelt sikre på det de gjør. Men ungdomsskolelærere har mindre sikkerhet enn barneskolelærere. Samtidig rapporterer de om mindre samarbeid, lavere grad av jobbtilfredshet og større tvetydighet i rollen. Dette kommer fram i en doktoravhandling som er referert i Aftenposten 29. november 2003. Denne undersøkelsen viser at det er de yngste og de eldste lærerne som sier dette, og at de lærerne som samarbeider mest, rapporterer om mer sikkerhet i rollen som lærer.

Å utvikle veiledere for lærere, en slags mentor-ordning, er en måte å gjøre dette på. Man er ikke ferdig utdannet straks man forlater lærerutdanningsarenaen. Ikke minst for ungdomsskolelærere er det viktig å følge dette opp. 65 pst. sier de aldri blir observert av en kollega for å diskutere hvordan de fungerer i klasserommet. Gode lærere må motiveres, ikke minst for at de skal bli værende i skolen. Skoleforskning indikerer at forskjellen mellom en god og en dårlig lærer ikke først og fremst ligger i hva slags utdanning eller hvor lang erfaring læreren har. Det dreier seg i høy grad om personlige egenskaper og motivasjon.

Det er kjent at oppfølging fra hjemmet øker læringsutbyttet for elevene. Undersøkelser viser at foreldre er positive til skolen og i hovedsak fornøyde med den informasjonen skolen gir. Men de opplever at foreldrenes reelle innflytelse er svært liten. Et prosjekt evaluert av NOVA avdekker at samarbeidet mellom hjem og skole ble dårligere ettersom elevene ble eldre, slik at man slet spesielt mye med dette på ungdomstrinnet. Det ble også vektlagt at fedrene stod for lite av samarbeidet med skolen. Samhandlingen mellom hjem og skole er viktig for å få til et godt oppvekstmiljø. Det er derfor bra at departementet sammen med Utdanningsforbundet og Foreldreutvalget, FUG, har fokusert på mobbeproblematikken, og det viser seg da at det nytter. Når vi vet at ca. 20 pst. av elevene på ungdomsskolen har opplevd at de gruet seg for å gå på skolen på grunn av mobbing, kan ikke skolen alene gjøre noe med dette. Opplæring er ikke bare et individuelt prosjekt, men også en investering i fellesskapet. Ved siden av å satse mer på skole-hjem-samarbeidet må også rådgiverne på ungdomstrinnet inkluderes langt sterkere og få mer tid til sitt arbeid.

I Kvalitetsutvalgets innstilling vises det til forsker Thomas Nordahl, som mener at skolen står foran store utfordringer når det gjelder å skape bro mellom elevenes verden og den tradisjonelle skoleverdenen. Elevene på ungdomstrinnet er midt i puberteten, i lete- og utprøvningsfasen, og Nordahl hevder at mange av elevenes handlinger i skolen vil være preget av sosiale relasjoner til jevnaldrende og derfor bør forstås i lys av fellesskapet mellom ungdom. Det synes som det trengs mer forskning om elevenes erfaringer og opplevelser i skolen.

Statsråd Kristin Clemet: Evalueringen av Reform 97 består av 26 prosjekter og en rekke rapporter med ulik tilnærming til reformen.

Det er riktig som representanten Skarbøvik sier, at enkelte av konklusjonene i evalueringen peker på at utviklingen på ungdomstrinnet har vært mindre synlig og av mindre omfang enn på barnetrinnet, og da særlig småskoletrinnet. Småskoletrinnet fikk stor oppmerksomhet fordi 6-åringene ble skolebarn og et nytt årstrinn skulle begynne på skolen.

Reformen ble innført over tre år. I 1997 ble ny læreplan gjort gjeldende for 1., 2., 5. og 8. klasse og så deretter for ett klassetrinn pr. hovedtrinn hvert år. Slik ble reformen innført parallelt på alle hovedtrinn, og både småskoletrinn, mellomtrinn og ungdomstrinn fikk nye lærebøker samtidig. Det ble også lagt til rette for kompetansutvikling for lærere på alle trinn samtidig. Småskoletrinnet fikk strukturendring og mye eksternt og intern oppmerksomhet, men øvrig innsats kom like mye ungdomstrinnet til gode.

Det må samtidig legges vekt på at læreplanen fremhever hovedtrinnenes egenart, og at kravene til innhold og arbeidsmåter i ungdomsskolen må være andre enn tilsvarende krav i småskolen. Førskolepedagogikk fikk innpass på småskoletrinnet og førte til endringer i arbeidsmåter og større grad av fleksibel organisering. Forsker Peder Haug, som har ledet evalueringen av Reform 97, peker i sluttrapporten for evalueringen av reformen på at reformen synes å ha hatt ulike konsekvenser for hovedtrinnene, særlig når en sammenligner småskoletrinn og ungdomstrinn. I den grad man kan karakterisere resultatene som bedre for småskoletrinnet enn for ungdomstrinnet, dreier det seg om måloppnåelse i forhold til intensjonene i reformen. Forskjellene blir beskrevet som signifikante når det gjelder tidsbruk, organisering og arbeidsmåter.

Det kan være mange grunner til at endringene på ungdomstrinnet ikke har vært så omfattende som læreplanen la opp til. La meg nevne noen. Åttende klassetrinn, som startet ungdomsskolen som reformelever høsten 1997, avsluttet grunnskolen våren 2000. Evalueringen av Reform 97 er derfor gjennomført relativt kort tid etter at reformen ble satt i verk. I sin oppsummering av evalueringen peker Peder Haug på dette. Han sier at det er for tidlig å si om Reform 97 har vært vellykket, og at skolens pedagogiske tradisjon tilsier at endring tar tid.

Evalueringen viser store forskjeller mellom skoler og mellom kommuner i graden av implementering av refor-

men. Ledelse på skolenivå og kommunalt nivå blir beskrevet som en sentral faktor i dette, likeså kompetanse. På ungdomstrinnet vil selvfølgelig fagkompetanse stå sentralt, men rapporten fremhever også kunnskap om arbeidsformer og såkalt aktivitetspedagogikk.

De siste årene har ungdomstrinnet fått mye oppmerksomhet. I 2000 ble Strategi for kvalitetsutvikling i grunnskolen for 2000-2003 lagt frem. I forordet til den heter det:

«Arbeidet med kvalitetsutvikling gjelder hele grunnskolen, men i første omgang legges det særlig vekt på ungdomstrinnet.»

I denne store satsingen ble kommunene tilført flere hundre millioner kroner i statlig støtte til kompetansutvikling og annet utviklingsarbeid, og en svært stor andel av dette har vært øremerket ungdomstrinnet. Satsingen blir evaluert av SINTEF Teknologiledelse og Danmarks pedagogiske universitet. Foreløpige resultater fra evalueringen tyder på at denne satsingen har ført til et stort engasjement i ungdomsskolen med hovedvekt på læringsmiljø og organisering av undervisningen. Evalueringen avsluttes først våren 2004.

Tre ungdomsskoler i hvert fylke fikk i 2001 særlige midler for å utvikle modeller for ressurstildeling og alternativ organisering, og mange ungdomsskoler har deltatt i sentralt initierte arbeidstidsforsøk. Av 346 grunnskoler som startet arbeidstidsforsøket i 2001, var 38 pst., altså 130 skoler, ungdomsskoler eller kombinerte barne- og ungdomsskoler. Det er også gjort en stor innsats for et godt læringsmiljø i hele grunnskolen, inkludert ungdomstrinnet, de siste årene. Ungdomsskolene har i utstrakt grad tatt i bruk programmer mot mobbing, og det er innført skolemøting i arbeidet med konflikthåndtering. Ungdomsskolene er dessuten godt representert blant bonus- og demonstrasjonsskolene som er utpekt i 2002 og 2003. Det betyr at mange ungdomsskoler er langt fremme i arbeidet med kvalitetsutvikling.

Hovedspørsmålet i interpellasjonen er hva statsråden vil gjøre for å øke kompetansen og kunnskapen om ungdomstrinnets egenart. Etter min mening har vi nå ganske mye kunnskap om situasjonen i skolen, også om ungdomstrinnets egenart. Jeg har i min tid som utdanningsminister søkt å styrke denne kunnskapen ytterligere. Hovedformålet med kunnskapen er å bruke den som grunnlag for videre forbedring av læringsmiljø og læringsutbytte. Vi er nå i ferd med å bygge opp et nasjonalt system for kvalitetsvurdering, bestående av nasjonale prøver og nettstedet skoleporten.no. De nasjonale prøvene innføres gradvis fra våren 2004, og på ungdomstrinnet vil de omfatte fagene norsk, engelsk og matematikk. På skoleporten.no, som tas i bruk våren 2004, blir all kunnskap etter hvert samlet på ett sted, både om læringsresultater, resultater fra brukerundersøkelser m.m. og ressursbruk. Skoler, skoleeiere og sentrale myndigheter får på den måten et solid kunnskapsgrunnlag for målrettet satsing på skolen, både generelt og i forhold til spesielle områder, som f.eks. ulike sider ved ungdomstrinnet.

I juni la Kvalitetsutvalget frem sin utredning om norsk grunnopplæring. Utvalget foreslår en rekke tiltak for å

stimulere bedre kvalitet i hele grunnopplæringen, og flere av forslagene omhandler ungdomstrinnet spesielt. Utvalget ser ungdomstrinnet som en del av grunnskolen, men like mye som et overgangstrinn og bindeledd i en samlet grunnopplæring. Utvalget foreslår en modernisering av ungdomstrinnet gjennom bl.a. modulbaserte læreplaner, programfag, valg av moduler fra videregående opplæring og nye fag.

Våren 2004, nærmere bestemt i mars, blir det lagt frem en stortingsmelding om grunnopplæringen. Meldingen tar utgangspunkt i kunnskap vi nå har om situasjonen i skolen gjennom Kvalitetsutvalgets utredning og evalueringen av Reform 97 og all annen nasjonal og internasjonal forskning som måtte være av interesse. Det er derfor for tidlig å si hvilke forslag fra Kvalitetsutvalget – eller andre forslag – som blir fremmet i meldingen, men søkelys vil bl.a. være på ungdomstrinnet. Når stortingsmeldingen er behandlet og skal følges opp, vil jeg legge til rette for å støtte skoleeiere i arbeidet med kompetanseutvikling for tilsatte på alle nivåer i skolen. Jeg ønsker å sikre at lærere i hele Norge, gjennom kompetanseutvikling og dialog, får et eierforhold til de endringene som kommer.

Jeg ser frem til at det nasjonale systemet for kvalitetsvurdering blir tatt i bruk i løpet av 2004, og til fremlegging og behandling av stortingsmeldingen om grunnopplæringen. Det er viktig å ha kunnskap om forholdene i skolen, men enda viktigere å bruke kunnskapen som grunnlag for kvalitetsutvikling.

I disse dager blir et sammendrag av evalueringen av Reform 97 sendt ut til alle landets grunnskoler. Jeg håper resultatene fra evalueringen vil stimulere skolene til arbeid med kvalitetsutvikling. På den måten vil kunnskapen kunne danne grunnlag for videre utvikling og forbedring, også på ungdomstrinnet.

Elsa Skarbøvik (KrF): Jeg takker for svaret, og er glad for å høre at statsråden også tar ungdomstrinnet på alvor, selvfølgelig, og at en skal arbeide videre med dette i forbindelse med den nye stortingsmeldingen som kommer til våren. Jeg er fullt klar over at da blir hele grunnopplæringen sett i sin sammenheng, og at da vil man ha større bakgrunn for å gå videre med utviklingen av Skole-Norge. Jeg er også klar over at det er tidlig å si noe om hvorvidt Reform 97 har vært vellykket eller ikke, for det er ikke gått mange år siden den startet. Men det vi vet, er at det er ungdomstrinnet som kommer dårligst ut. Det er det som er bakgrunnen for min interpellasjon. Vi må nå ha fokus spesielt på ungdomstrinnet. Det har vært en del oppmerksomhet rundt dette de siste årene, og jeg er glad for å høre at det kommer en evalueringsrapport om spesielt ungdomstrinnet nå til våren. Jeg ser allikevel at vi har utfordringer her, fordi ungdom i den alderen de befinner seg i på ungdomstrinnet, på en spesiell måte er på vei fra barn til voksne. Det er viktig å presisere at ungdom i seg selv har en egenverdi. Kroppen er i forandring, og det er med på å påvirke læringssituasjonen for den enkelte. Derfor mener jeg det trengs en spesiell innsats for å øke kunnskapsnivået og dermed gjøre læringsnivået bedre nettopp for ungdomstrinnet.

For det andre mener jeg at vi har pedagogiske utfordringer her. Det som er kommet fram gjennom evalueringen av Reform 97 så langt, har vist at det er lite variasjon og veksling mellom ulike undervisningsformer på dette trinnet. Reform 97 la opp til at man skulle benytte f.eks. mer tema- og prosjektarbeid. Tilbakemeldingen fra lærerne tyder på at dette ikke har fungert, fordi lærerne ikke fikk nødvendig kunnskap om hvordan denne pedagogiske læremåten best skulle brukes. Det er en vanskelig pedagogisk form, og her trengs det en del oppfølging. For eksempel trengs det mer søkelys på KRL-faget, som er et nytt fag i Reform 97. Her har etterutdanningen vært for svak. Og når det gjelder digital kompetanse, som nå er et nytt satsingsområde, har komiteens flertall sagt i sin budsjettinnstilling at man i fordelingen av ressurser til dette bør se spesielt på ungdomstrinnet.

Dessuten er det store utfordringer knyttet til konsentrasjon og motivasjon. I en rapport fra Senter for atferdsforskning sies det at 25 pst. av elevene i 9. klasse oppgir at skolearbeidet er lite meningsfylt. Jeg er derfor ikke i tvil om at ungdomskolen har behov for en fornyelse. Kristelig Folkeparti vil iallfall sette større innsats inn på dette trinnet. Vi vil stimulere til økt satsing på praktiske fag, fleksible løsninger og oppfølging av lærerne. Derfor mener vi at forskningen og den pedagogiske utviklingen i forhold til ungdomstrinnet bør styrkes.

Statsråd Kristin Clemet: Jeg er enig i svært mye av det interpellanten sier, men det kan kanskje være grunnlag for å problematisere litt en side ved debatten så langt, og det er påstanden – som i og for seg ikke er en påstand, for det er jo det forskerne sier – om at ungdomstrinnet på sett og vis har kommet dårligst ut av Reform 97. Men det er, som jeg sa i mitt hovedinnlegg, i forhold til intensjonene i Reform 97. Og da må man kanskje også evaluere intensjonene. Noen av disse intensjonene var bl.a. at det skulle drives mye tema- og prosjektarbeid, som interpellanten sier. Jeg tror nok det er grunnlag for å si at ikke alt det har vært vellykket i norsk skole. Det kan skyldes, som interpellanten er inne på, at kompetansen er for dårlig blant lærerne, og at det har vært for lite kompetanseutvikling når det gjelder tema- og prosjektarbeid. Men det kan også ha blitt brukt for mye og for ukritisk, bl.a. fordi man i læreplanene fra den gang hadde for mye metodetvang vis-à-vis lærerne, med bestemte andeler prosjektarbeid osv. Etter min mening bør lærere ha større grad av metodefrihet. Man bør ha tillit til at lærere er profesjonelle yrkesutøvere. Og derfor kan det hende at noen av intensjonene, i den grad de er blitt fulgt opp, faktisk er årsak til noen av de problemene vi kan se i norsk skole i dag, med veldig store forskjeller mellom elevene. Det er dette som nå diskuteres i flere land, om denne prosjektarbeidsformen har gjort de svakeste elevene ikke en tjeneste, men snarere en bjørnetjeneste, fordi det ofte er de svakeste som trenger klar ledelse, veiledning, tydelige forventninger og klare krav, fordi de ikke kan veilede seg selv, eller fordi de ikke har skolesterke foreldre.

Mitt poeng er at det er nok riktig å si at ungdomstrinnet er kommet dårligst ut i forhold til intensjonene, men

det kan hende at intensjonene av og til har vært slik at det er en fordel å komme dårlig ut i forhold til dem. Dette vil vi problematisere nærmere i meldingen. Det ble litt krevende sagt, men jeg tror det er viktig å nyansere det bildet. Og min innfallsvinkel vil nok være i noe større grad å ha klarere mål for hva som skal skje i opplæringen, men at lærerne til gjengjeld skal ha større tillit som profesjonelle yrkesutøvere. De må selv ha tro på de metodene de benytter, og ha kunnskap om resultater, slik at de eventuelt kan korrigere kursen når metodene ikke virker.

Vidar Bjørnstad (A): Jeg må innrømme at jeg var litt usikker på intensjonen med denne interpellasjonen og hvilken innfallsvinkel jeg skulle velge for mitt bidrag, fordi 3 minutters taletid aldri vil kunne rettferdiggjøre Arbeiderpartiets synspunkter i forhold til verken evalueringsrapporten eller innholdet på ungdomstrinnet. Jeg vil bare si at vi også selvsagt mener at ungdomstrinnet må sikres den nødvendige oppmerksomhet. Evalueringsrapporten påpeker spesielle endringsbehov som jeg er enig i. Jeg vil ikke nødvendigvis ordlegge meg dit hen at ungdomstrinnet kommer dårligst ut, men heller si at det er kommet kortere i endringsprosessen enn småskoletrinnet.

Så vil jeg samtidig understreke at selv om vi skal fokusere på ett trinn i forhold til interpellantens intensjon, er det viktig å se sammenhengen mellom de ulike trinnene, og særlig overgangen mellom dem. Det håper jeg at den stortingsmeldingen vi får, vil legge vekt på.

Hvis interpellanten imidlertid mener at departementet ikke har gjort nok, og ønsker en samstemt oppfatning fra Stortinget om at statsråden må legge seg mer i selen for å framskaffe kunnskap, kvitterer jeg det ut her og nå. Men jeg vil også legge vekt på at det er viktig å ta vare på den kunnskap vi har framskaffet, og som vi også skal bruke i forbindelse med behandlingen av stortingsmeldingen. Jeg tenker da på evalueringsrapporten av Reform 97, som jeg mener gir viktig innsyn i tilstanden i grunnskolen, som trekker fram sterke og svake sider, og som delvis peker på mulige årsaker til disse. Jeg legger hovedvekt på påpekninger av at en ikke har greid å få til likeverdig, tilpasset opplæring, og at noen grupper systematisk kommer til kort i grunnskolen. Det mener jeg er alvorlig.

Men resultatene må ikke bare bli benyttet som en happening i forbindelse med behandlingen av stortingsmeldingen til våren, men benyttes videre i utviklingen av innholdet i skolen gjennom praksis og som grunnlag for mer forskning. Politikerne bør ikke ha ambisjoner om å fatte vedtak om alt som gjelder innhold ute i skolesystemet.

Samtidig vil jeg peke på den kunnskap som ligger i lokalt utviklingsarbeid, og at denne må utnyttes mer systematisk. Erfaringene med de gode arbeidsmåter i skolen må spres. Det blir aldri nok kunnskap, men vi trenger ikke vente før forbedringer i skolen kan skje.

Jeg vil også nevne en annen viktig påpeking i evalueringsrapporten, og det er behovet for kontinuitet og langsiktig perspektiv i utdanningspolitikken. For som det

sies: Det er altfor tidlig å konkludere i hvilken grad Reform 97 har vært vellykket eller ikke. Det er imidlertid bred enighet om målene for grunnskolen, og både elever, foreldre og lærere gir opplæringen et godt skussmål. Det bør være et godt utgangspunkt for det arbeidet Stortinget skal gjøre i forhold til den stortingsmeldingen vi vil få framlagt, og som skal forbedre opplæringen for våre unge.

K a r i L i s e H o l m b e r g hadde her overtatt presidentplassen.

Jan Olav Olsen (H): Det er et viktig tema som tas opp i interpellasjonen i dag, og jeg er enig i at ungdomstrinnet har fått for lite oppmerksomhet. Årsakene kan selvsagt være, og er, mange. Behovet for å se på ungdomstrinnet og de utfordringer dette trinnet har, er nødvendig. Ikke minst viser evalueringen av Reform 97 det.

Tradisjonelt er det store forskjeller på barnetrinnet og ungdomstrinnet når det gjelder både arbeidsformål, organisering, pedagogisk tenkning, arealbruk og tidsbruk. Mindre fleksibel tidsbruk, sterkt faglig timeplan og mer tradisjonell klasseromsundervisning har i stor grad preget ungdomstrinnet.

Da jeg begynte som lærer på ungdomsskolen i 1975, kjente vi ingen annen undervisningsform enn den tradisjonelle klasseromsundervisningen. Men jeg tror at en vil kunne se en utvikling de siste årene, der en også på dette trinnet har maktet å myke opp klasseromsundervisningen, fått mer fleksibilitet inn i timeplanen og tatt i bruk mer varierte arbeids- og organisasjonsmønstre. Selv om jeg skulle ha rett i denne observasjonen, er det nok ikke mulig å komme bort fra at vi finner mer av tradisjonell skole på ungdomstrinnet enn på barnetrinnet. Noen av ungdomstrinnets problemer og utfordringer i forhold til elever som er mindre motiverte, og i forhold til til dels alvorlige disiplinproblemer, kan ha sin årsak i en tradisjonell skolepedagogikk som ikke har maktet å møte enkeltelevne der hvor den enkelte elev er. I stedet for å møte eleven der eleven er, har skolen pålagt eleven å møte skolen der den er. Det har i mange tilfeller vært et problemfylt møte.

På ungdomstrinnet er det store pedagogiske utfordringer for å kunne møte elevene og føre dem videre. Det er mye som tyder på at det ikke er og i hvert fall ikke vil være godt nok å fortsette uten at en tar utfordringen innover seg og er åpen for endringer. Evalueringen av Reform 97 viser til at flere forskere er klare på at det er store behov for endringer på ungdomstrinnet. Mer enn barnetrinnet har nok ungdomstrinnet vært arenaen for læreren. I Budsjett-innst. S. nr. 12 for i år sier flertallet at «det er viktig å få en mer elevaktiv skole». Sterkere involvering av elever, men også av foreldre, vil være et viktig bidrag for å møte utfordringen av pedagogisk og organisatorisk art for å kunne øke kunnskapsnivået. Skal dette lykkes, må det satses på økt kompetanse og kunnskap og ikke bare på ungdomstrinnets egenart. Det må satses på bred basis på lærerne på trinnet og på utviklingstiltak på trinnet. Den omleggingen av lærerutdan-

(Jan Olav Olsen)

ningen som nå skjer på bakgrunn av St.meld. nr. 16 for 2001-2002, er et viktig element for å høyne kompetansen, men det er også svært viktig at ungdomstrinnet nå får den nødvendige prioritet i fordelingen av kompetanseutviklingsmidler for læreren.

Det er behov for å gi ungdomstrinnet særlig oppmerksomhet bl.a. ved behandlingen av Kvalitetsutvalgets innstilling og også særlig prioritet når det gjelder midler. Uten dette vil vi ikke få de endringer som er nødvendige for at ungdomstrinnet skal kunne møte framtidens utfordringer.

Björg Tørresdal (KrF): Jeg er glad for at vi i dag har fått satt ungdomsskolen i fokus. Det er helt riktig og veldig viktig, det representanten Elsa Skarbøvik her løfter fram, behovet for å øke kompetansen og kunnskapen om dette trinnets egenart.

Kristelig Folkeparti ønsker en ungdomsskolereform. Jeg er ikke i tvil om at den generelle del av læreplanen gjorde veldig mye godt. Ikke minst flyttet den fokuset fra undervisning til læring. Men som en i evalueringen peker på, og som mange har sagt, både elever, foreldre og lærere, har vi fått en teoritung ungdomsskole. Selv de såkalte praktisk-estetiske fag er blitt mer teori. Det er mer kunsthistorie i kunst og håndverk enn sløyden var i det gamle formingsfaget. Vi må ha mer praktiske fag og praktiske aktiviteter tilbake til ungdomsskolen, om ikke for alle elever, så for mange elever.

Vi har fortsatt mange steder en ungdomsskole med gamle arbeidsformer og med «vi går i takt-skolen», der alle skal gjøre det samme. Vi har behov for handlefrihet. Vi har sagt, og vi har ment politisk, at vi skal gi en lokal handlefrihet. Men vi må også gi inspirasjon og redskapen til å sette den ut i livet på alle landets ungdomsskoler. Vi trenger nye yrkesgrupper inn i ungdomsskolen, både fordi vi mangler en del kompetanse på mange områder, og fordi det gir inspirasjon og øker kompetansen totalt sett. Vi må ta tilpasset opplæring på alvor. Alle elever på tiende trinn kan umulig ha samme behov for et bestemt antall undervisningstimer eller opplæring i kroppsøving og matematikk. Det med tilpasset opplæring må jo da tilpasses. Det er min påstand at det ikke er slik at alle ungdomsskoleelever på tiende trinn har behov for 38 timer musikk eller 1 time musikk i uken hele året. Behovene er forskjellige, og det må en også ta på alvor organisatorisk.

Hvorfor har vi ikke blitt bedre når vi har fått L 97? Hvorfor er vi ikke på topp når det gjelder internasjonale undersøkelser? En av grunnene er at vi vil at alle skal lære alt alltid. Vi har et stort fagområde. Vi må ha mye større fleksibilitet. Vi lærer av våre feil, sier vi. Det er helt feil. Vi lærer av våre suksesser. Vi må gå vekk fra den tenkningen, også politisk, og gi lærerne frihet til å tenke at elevene skal få mer av det de er flinke til. Vi gir mer av det de er dårlige til. Vi gir dem spesialundervisning. Vi gir dem mer av det de liker minst. Vi må gi dem mer av det de liker, faglig fordypning, fleksible eksamener, valgfrie karakterer, eller formell vurdering, som det nå heter. Vi må være opptatt av å bygge en personlig

kompetanse hos våre elever, sette dem i stand til å gjøre viktige valg og la den personlige kompetansen, den bygde selvtiliten, være hovedmålet for arbeidet. Jeg håper det gjenspeiles i den kommende stortingsmeldingen.

Ursula Evje (FrP): Evalueringen av L97 viste at heller ikke ungdomstrinnet hadde den forventede kvalitet. Tilstanden i ungdomsskolen er en konsekvens av at opplæringen på barnetrinnet altfor ofte er svak. Å se på ungdomstrinnet isolert blir etter Fremskrittspartiets syn galt. Representanten Skarbøvik sa i sitt innlegg:

«Det virker som om lærerne kvir seg for å stille faglige krav til elevene.»

Dette kan jeg støtte fullt ut. Det er en mangel som synes å være ved all opplæring, at det ikke stilles krav verken til lærerne eller til elevene.

I videregående skole har man lenge hevdet at elevenes faglige nivå altfor ofte er for svakt når de kommer fra den kommunale skolen. Høyere utdanning har gjennom mange år gitt tilbud om kvalifiserende forkurs, f.eks. i matematikk, for at studentene skal kunne følge og fullføre høyere utdanning. Alt dette er klare varsel om og symptomer på at situasjonen er prekær. Den er prekær for samfunnet i framtiden. Den er mye mer prekær for den enkelte bruker.

Fremskrittspartiet har fremmet flere løsninger på dette:

1. Vi ønsket å differensiere lærerutdanningen, basert på normalmodellen med fem års studietid med tre års bachelorutdanning med obligatoriske fagkretser og spesialisering via to års mastergradsstudium. Dette ville gitt lærere tilpasset hele skoleløpet, både på barnetrinnet og på ungdomstrinnet, i større grad enn i dag.
2. Vi har fremmet krav til både faglige og sosiale ferdigheter fra 4. klasse, ved at vi ønsker en sterkere fokusering på elevens faglige nivå til enhver tid.
3. Atferdsproblemene som preger skolen i dag, ikke bare grunnskolen og ungdomsskolen, men også videregående skole, høyere utdanning, arbeidslivet og til og med gamle på gamlehjem, er et faktum fordi folk tror de får lov til å oppføre seg som de vil. De har aldri lært at de må beherske seg i en del situasjoner. Vi er igjen tilbake til dette med å stille krav.

I dagens situasjon synes det som om vi fortsatt driver med skippertak, prosjekter og programmer, i stedet for å ha en integrert undervisning som tar dette med i absolutt alle fag fra 6-åringen til doktoranden.

Rune J. Skjælaaen (Sp): Det pågår en kontinuerlig debatt om skolen vår, også om ungdomsskolen. Og det er bra. Til våren får Stortinget en melding på bakgrunn av Kvalitetsutvalgets innstilling og mange forslag. Når Stortinget da skal fatte beslutninger om framtidens skole, er det viktig at vi som stortingspolitikere og dermed beslutningstakere har tilstrekkelig kunnskap om det vi skal fatte beslutninger om.

Det er prisverdig at representanten Skarbøvik reiser en interpellasjon om deler av grunnskolen vår, om ung-

domstrinnet. Vi har mye kunnskap i dag. Utdanningsministeren har tidligere uttalt at vi aldri har hatt så mye kunnskap om det som skjer innenfor skolen, som det vi har i dag. Det gir også gode muligheter for at vi, når vi skal behandle stortingsmeldingen til våren, faktisk kan treffe gode og riktige beslutninger.

Evalueringen av Reform 97, som har pågått fra 1998 og fram til 2003, og sluttrapporten der, er tankevekkende. Jeg mener den må få konsekvenser for hva som skal skje, og for hvordan satsingen skal bli i framtidens skole. Når jeg sier at sluttrapporten er tankevekkende, er det bl.a. fordi den stiller spørsmål ved områder som jeg trodde var gode i norsk skole. Det gjelder bl.a. det vi har snakket om mange ganger, tilpasset opplæring. Forskerne spør om det rett og slett finnes tilstrekkelig kunnskap blant dem som skal undervise, på dette området. Og de spør om det er tilstrekkelig utdanningskompetanse i kommunene, altså hos skoleeierne. Som tidligere lokalpolitiker så jeg at mange kommuner faktisk bygde ned kommunenes sentrale skoleorganisasjon og dermed også ofte fjernet fagstillinger i et forsøk på å rasjonalisere og spare inn. Jeg tror det kan vise seg at dette har vært en dyr innsparing, for forskerne understreker at det er store forskjeller i kompetansenivå mellom skoleledere, og at svært mye utviklingsarbeid faktisk avhenger av den enkelte skoleleder.

Et annet område som blir tydelig avdekket, er arbeidsmåtene, eller metodene, som nyttes i skolen. Forskerne mener at kompetansen blant lærerne er knyttet til den formidlingsorienterte pedagogikken, mens kompetansen i aktivitetspedagogikk, som L97 legger opp til, ikke finnes i tilstrekkelig grad. Det gjelder faktisk særlig i ungdomsskolen. Evalueringen av Reform 97 viser at grunnopplæringen i liten grad evner å tilrettelegge opplæringen ut fra elevenes ulike forutsetninger, interesser og behov, og at skolen i stedet for å fange opp elevenes ulike forutsetninger og utjevne forskjeller faktisk bidrar til å sementere forskjellene. (Presidenten klubber.)

Dermed var tiden ute!

Elsa Skarbøvik (KrF): Jeg takker for en interessant debatt og er glad for de innspill som er kommet. Det synes som om at vi kan være enige om, slik komiteen også var i forbindelse med innstillingen til budsjettet, at man trenger å se nærmere på ungdomstrinnet. Representanten Bjørnstad sier at han ikke er helt sikker på om det er riktig, men det er ikke mine ord at vi trenger et sterkere fokus på ungdomstrinnet, det er det forskere som er enige om. Det er det jeg viser til, og det er utgangspunktet for interpellasjonen. Jeg ønsker derfor å sette dette i fokus nå, før man skriver en ny stortingsmelding om dette.

Det som representanten Bjørnstad ellers tar opp, det lokale utviklingsarbeid og det å spre erfaringene, er jeg helt enig i er veldig viktig. Og nettopp dette vil det bli tatt hensyn til når vi får evalueringen senere.

I likhet med representanten Olsen, som har erfaring fra ungdomsskoletrinnet, har også jeg av egen erfaring sett hvordan lærerne på 1970-tallet kunne dette med klasseromsundervisning. Det er mange av oss som fremdeles er

i norsk skole, som driver undervisning på samme måte. Men vi vet at tidene har forandret seg, og jeg er glad for at han også understreker at vi må ha fokus på ungdomstrinnets lærere og kompetanseutvikling på dette området.

Björg Tørresdal tar opp dette med den teoritunge skole, og at vi trenger mer praktiske fag. Det er jeg helt enig i. Vi må styrke fleksibiliteten i den lokale handlefriheten som vi ønsker.

Ursula Evje tar opp dette med faglige krav og understreker det jeg sa om dette. Samtidig understreket jeg også hvor viktig det er med den sosiale utvikling, at det ikke er noen motsetning mellom omsorgslæreren og kunnskapslæreren. Dette er også lærere enig i.

Rune J. Skjælaaen sier at sluttrapporten er tankevekkende, og at den må få konsekvenser. Jeg er helt enig. Det han påpeker om skoleeierne og kompetanse der, er også noe som forskerne påpeker, at på dette området viser det seg å være veldig forskjell i Kommune-Norge. Så det er også et felt man bør se på.

Så til statsråden, som vil nyansere bildet. Det er jeg helt enig i. Det er sunt å tenke igjennom om det man kom fram til at Reform 97 skulle inneholde, var riktig. Det som er kommet fram i forhold til dette med prosjektarbeid, er at læreplanene er for omfattende, og at det derfor blir vanskelig å drive tverrfaglig arbeid. Så her er jeg helt enig i at det kan komme klarere mål. Hvis lærerne får tillit i forhold til det de gjør, er mye vunnet. Undersøkelser viser jo at det store flertall av tenåringer trives på skolen. De har det bra, sier de fleste, selv om det er mye bråk og uro i timene og det her kan gjøres noe i forhold til læringsmiljøet.

Statsråd Kristin Clemet: Jeg vil også gjerne takke for debatten. Selv om jeg kan tenke meg at det innimellom er litt frustrerende stadig å måtte henvende seg til en melding som ikke har kommet ennå, er det er i hvert fall veldig nyttig for statsråden å lytte til disse debattene i arbeidet med meldingen. Det gir verdifulle innspill.

Det er sagt mye fornuftig her i dag. Det eneste jeg føler trang til å ta avstand fra, er at situasjonen er prekær i norsk skole. Det mener jeg er et altfor sterkt og negativt uttrykk. Det som kommer til uttrykk her, er noe som det er grunn til å slå fast, at kunnskapen faktisk er stor, men vi må holde det kunnskapsnivået høyt.

Det er ganske stor enighet i dag blant dem som deltar i debatten, om diagnosen. Hva er hovedproblemene i norsk skole? Det er også påfallende stor grad av enighet om løsningene, hvis man lytter til debatten her. Man kan si at skoledebatten ofte kretser rundt en del spørsmål. For det første dreier det seg om balansen mellom faglige og sosiale oppgaver i skolen. Jeg tror vi har blitt mer og mer enige om at det ikke er noe motsetningsforhold mellom det å ha en skole hvor du både kan lære og være, og at vi godt kan lære barna å lese og skrive bedre uten at det behøver å gå ut over trivsel og miljø. Det kretser litt rundt metoder og arbeidsformer. Her annammer jeg vel at mange er enige om at vi bør ha stor tillit til at lærerne selv kan velge sine metoder i større grad. Det er mange metoder som kan virke hvis læreren er kompetent, enga-

sjert og ambisiøs på elevenes vegne, selv om jeg er helt enig i at det er et problem i ungdomstrinnet at mange er teoritrøtte, og at det bør få effekt i forhold til metodene man benytter. Så kretser det rundt spørsmålet om sentral og desentral styring av skolen. Jeg hører at det er stor oppslutning om at det bør være stor grad av handlingsfrihet for skolene.

Jeg tror det er et veldig sentralt punkt, som har blitt nevnt her i dag, at vi må spre kunnskap og erfaringer som vi allerede har. I vår midte har vi antagelig noen av verdens beste skoler. Da er det om å gjøre å spre de gode erfaringene og den gode kunnskapen vi nå har, både om norsk skole, om metoder som virker, osv., til andre. Derfor er den omleggingen man foretar av den statlige utdanningsadministrasjonen, også meget viktig, spesielt i lys av at Norge er et land med mange veldig små kommuner, og der en del kommuner også bygger ned sin sko-

lefaglige kompetanse og da vil trenge støtte fra annet hold til sine skoler. Det tror jeg er viktig.

Jeg tror norsk skole i mangt og meget er bra. Men det går an å bli bedre selv om man er god. Av hensyn særlig til den store andelen elever som presterer svakt faglig sett, og ikke minst de elevene som blir mobbet og har det vondt på skolen, har vi et stort arbeid å gjøre, men det skal vi komme tilbake til. Denne debatten har i likhet med andre debatter gitt nyttige innspill til det arbeidet Regjeringen nå gjør.

Presidenten: Da er interpellasjonsdebatten avsluttet.

S a k n r . 2

Referat

Presidenten: Det foreligger ikke noe referat.

Møtet hevet kl. 10.50.
